Krétai Dictys: Trójai napló

Hatodik könyv

1. Mikor mindenki a hajókra hordta háborús szerzeményeit, felszedték a horgonyt és elhajóztak. Remek hátszéllel néhány nap alatt kijutottak az Égei-tengerre, ott azonban szelek, záporok és emiatt rettentő hullámok is támadtak. Sok viszontagságot kellett kiállnunk, és a hajók véletlenszerűen szétszóródtak. A lokrisiaknál a vihar annyira összezavarta a hajósokat, hogy egymást akadályozták, míg végül a villámcsapások elsüllyesztették vagy felgyújtották hajóikat. Aiax, a lokrisiak királya úszva próbált a hajótörésből megmenekülni, mások pedig deszkákba vagy egyéb holmiba kapaszkodva lebegtek az éjszakai tengeren. Mikor Euboia partjaihoz értek, Choeras szikláihoz csapódva pusztultak el. Nauplius ugyanis értesült a helyzetükről, és meg akarta bosszulni rajtuk Palamedes halálát, ezért tüzeket gyújtott a parton, és a veszélyes részekre csalogatta őket, mintha ott kikötő lenne.

2. Ugyanekkor Oeax, Nauplius fia, Palamedes testvére is értesült a görögök visszatéréséről. Argosba ment, és hamis hírekkel férjük ellen tüzelte Aegialét és Clytemestrát. Azt mondta, hogy Trójából új feleséget hoznak magukkal, akit a réginél nagyobb becsben fognak tartani. Még más olyasmit is mondott, ami a hiszékeny női lelket még inkább övéi ellen lázította. Aegiale elérte, hogy a polgárok nem engedték be a hazatérő Diomedest a városba, Clytemestra pedig szeretőjével, Aegisthusszal tőrbe csalta és megölte Agamemnont. Ezután összeházasodott a szeretőjével, és nagyon hamar megszülte tőle Erigonét.

Közben azonban Orestest, Agamemnon fiát, akit sikerült Aegisthus kezei közül kiragadni, Talthybius átadta Idomeneusnak, aki éppen Corinthus közelében tartózkodott. A királyságából elűzött Diomedes is ott találkozott Teucrusszal, akit Telamon száműzött Salaminából, amiért alattomosan meggyilkolt testvérét nem védte meg.

Az athéniak viszont örömmel fogadták Menestheust, aki Pittheus lányával és unokájával, Aethrával és Clymenával érkezett. Demophoon és Acamas a városon kívül maradt. Többen is táboroztak Corinthusnál, akik mind a tengert, mind a családi merényleteket átvészelték. Elhatározták, hogy egyesítik erőiket, és egyenként megtámadva az országokat, háborúval vívják ki a hazatérést otthonukba. Nestor azonban lebeszélte őket, mondván, hogy próbálják előbb megkörnyékezni honfitársaikat, mert nem szabad engedni, hogy a lázadás egész Görögországot polgárháborúba taszítsa. Diomedes hamarosan arról értesült, hogy akik távollétét kihasználva Aetoliában megszerezték a hatalmat, válogatott módszerekkel gyötrik Oeneust. Nyomban odaindult tehát, és mindenkit megölt, akit bűnösnek talált. Ezzel az egész környéket megfélemlítette, és minden nehézség nélkül újra elfoglalhatta trónját. Ez a hír egész Görögországot bejárta, és mindenki visszafogadta királyát, mert úgy gondolták, azok a legvitézebbek, akik Trójánál harcoltak, és senkinek sincs elég ereje az ellenálláshoz. Így aztán mi is polgártársaink forró szerencsekívánatai közepette tértünk vissza szülőföldünkre, Krétára Idomeneus királlyal.

3. Mikor Orestes felcseperedett, és már kezdte a felnőtt férfi kötelességeit teljesíteni, arra kérte Idomeneust, hogy a lehető legnagyobb kísérettel bocsássa el a szigetről, mert Athénba szeretett volna hajózni. Összegyűjtötte mindazokat, akiket alkalmasnak tartott, és Athénban segítséget kért Aegisthus ellen. Ezután a jósdához fordult, és azt a választ kapta, hogy ölje meg az anyját Aegisthusszal együtt, és akkor atyja trónusát is elfoglalhatja. Ilyen isteni támogatással felfegyverkezve érkezett az említett csapattal Strophiushoz. Ez a phocisi uralkodó, aki Aegisthushoz adta feleségül a lányát, fel volt háborodva azon, hogy korábbi házasságának hátat fordítva inkább Clytemestrát vette el, és orvul megölte Agamemnont, a királyok legnagyobbikát. Ezért önként felajánlotta segítségét halálos ellenségeivel szemben. Esküvel szentesítették szövetségüket, és nagy sereggel vonultak Mycenaeba, ahol Aegisthus távollétében rögtön megölték Clytemestrát és még sokakat, akik megpróbáltak ellenállni. Mikor megtudták, hogy Aegisthus visszatérőben van, csapdát állítottak neki, és bekerítették. Ezután Argos egész népén a viszály lett úrrá, mert mindenki mást akart, és végül ellenséges pártokra szakadtak.

Ekkoriban érkezett Cretára Menelaus, ahol mindent megtudott Agamemnonról és országa sorsáról.

4. Mikor híre ment, hogy Helena ott van, az egész szigetről számtalan férfi és nő gyűlt össze, hogy megnézzék maguknak, kinek a kedvéért szállt háborúba szinte az egész világ. Menelaus többek között arról számolt be, hogy a hazájából elűzött Teucrus Ciprus szigetén megalapította Salamina városát. Egyiptomról is sok csodát mesélt, és hogy kormányosának, Canopusnak, aki ott kígyómarás áldozata lett, hatalmas síremléket emelt. Idővel aztán elhajózott Mycenaeba, és elkezdett Orestes ellen szervezkedni, de végül a tömeg nyomására kénytelen volt letenni a tervéről.

Mindenki úgy látta helyesnek, hogy Orestes ügyét Athénben tárgyalják, mert az ottani Ariopagust tartották egész Görögország legszigorúbb bíróságának. A tárgyaláson azonban felmentették az ifjút. Erigona, Aegisthus lánya pedig, amikor bátyja felmentéséről értesült, mérhetetlen fájdalmában felakasztotta magát. Menestheus tehát úgy küldhette vissza

VI. 1-hez

ATHÉNA: Mikor Ílionból elhajóznak majd haza,
záporverést meg sűrüséges jégesőt
zúdít le Zeusz s éjbarna szélorkánokat;
s villám tüzét, igéri, nékem adja, hogy
akhájt lesújtsak, lángragyújtsak gályarajt.
Te meg, mi téged illet, tedd: hadd zúgjanak
hullámhegyek s örvények Aigeusz tengerén,
s Euboia öblét holttestekkel töltsd tele,
tisztelni jól hogy megtanulja templomom,
s tisztelni többi istenét Akhaia már!

Euripidész, *Trójai nők* 77–86.
Kárpáty Csilla fordítása

VI. 2-höz

[DIOMEDES:] Engem a vízárból megmentett Pallas,
a lándzsás;
számüzetésbe kerültem mégis az otthoni földről;
régi sebére Venus még jól emlékezik, így hát
üldöz: igen sok baj támadt rám messzi vizek közt,
és szárazföldön szintúgy sok-sok hadifegyver…

Ovidius, *Átváltozások* XIV. 475–479.
Devecseri Gábor fordítása

VI. 3-hoz

ORESZTÉSZ: Nekem, mikor Pythóba értem jóslatért,
megtudni, hogy miként állhassam bosszumat
apám haláláért a gyilkosok felett,
Apollón azt a választ adta – halld te is –,
hogy pajzsok és sereg nélkül csak én magam
csel által mérjek rájuk méltó büntetést.

Szophoklész, *Élektra* 32–37.
Devecseri Gábor fordítása

Orestest Mycenaeba, hogy megszabadult az anyagyilkosság vádjától, és minden ősi tisztító szertartásban is részesült, amely az ilyesfajta tetteket feledtetni hivatott. Mycenaeban ő lett a király, és egy idő múlva Idomeneus kérésére Cretára jött, ahol találkozhatott Menelausszal. Szigorúan felelősségre vonta nagybátyját, hogy amikor épp elég baja volt a polgárok viszálykodásával, még ő is szervezkedni kezdett ellene. Végül Idomeneus lépett közbe, és békítette ki őket. Együtt tértek vissza Spártába, ahol Menelaus eljegyezte Hermionát Orestesszel.

5. Ekkoriban vetődött el Cretára Ulixes is két bérelt föníciai hajóval. Saját hajóit társaival és minden Trójában szerzett zsákmányával egyetemben elveszítette, amikor Telamon megtámadta, hogy fia haláláért bosszút álljon. Ő maga is csak nagy üggyel-bajjal tudott megmenekülni. Idomeneus megkérdezte tőle, hogyan került ilyen szerencsétlen helyzetbe, és Ulixes erre az elejétől elmesélte bolyongásait. Először Ismarusba vetődött, ahol sikerült egy hadjárattal jelentős zsákmányt szereznie. Onnan a lótuszevőkhöz, majd balszerencséjére Szicíliába került. Két testvér, Cyclops és Laestrygon igen méltatlanul bánt vele, fiaik, Antiphates és Polyphemus pedig sok társa halálát okozták. Végül Polyphemus megsajnálta, és barátságába fogadta, de ő akkor megpróbálta elrabolni a király lányát, Arenét, aki beleszeretett az ő Alphenor nevű társába. Mikor ez kiderült, az apja erővel visszavette a lányt, ők pedig Aeolus szigetein keresztül eljutottak Circéhez és onnan Calypsóhoz, akik egy-egy sziget királynői voltak, és szerették az ott megpihenő vendégek lelkét bizonyos csábítgatásokkal szerelemre lobbantani. Mikor innen megszabadult, egy olyan helyre keveredett, ahol bizonyos szertartások révén el lehet érni, hogy a halottak lelkei feltárják a jövőt. Onnan a szirének szikláihoz hajózott, de sikerült ügyesen megmenekülnie. A Scylla és a Charybdis közt viszont, ahol a féktelenül dühöngő tenger mindent el szokott nyelni, ami csak odakerül, sok hajóját vesztette el társaival együtt. Maradék embereivel föníciai kalózok kezére került, de megkönyörültek rajtuk. Királyunktól két hajót kért, és meg is kapta, sőt Idomeneus még bőséges zsákmányrészt is ajándékozott neki, úgy küldte el Alcinoushoz, a phaiákok királyához.

6. Hírneve miatt napokig tartó, bőkezű vendéglátásban részesült a phaiákoknál. Fülébe jutott, hogy különböző helyekről harminc előkelő férfi kéri feleségül Penelopát. Egyesek Zacynthusról, mások az Echinas-szigetekről, Leucatáról vagy Ithacáról[1] érkeztek. Ezért addig kérlelte a királyt, amíg el nem kísérte, hogy együtt bosszulják meg a házasság intézménye elleni sérelmet. Mikor Ithaca szigetére érkeztek, egy időre elrejtették Ulixest, Telemachust pedig tájékoztatták a terveikről. Ezután titokban közelítették meg Ulixes otthonát, rátörtek a sok bortól és ételtől elnehezült kérőkre, és megölték őket. A városban kitörő örömmel fogadták Ulixes visszatértének hírét, ő pedig alapos vizsgálatot tartott mindenről, ami távollétében otthon történt. Mindenkit érdeme szerint jutalmazott vagy büntetett. Penelopa hűségét az egekig magasztalták.

Nem sokkal később Ulixes kérésére és buzdítására Alcinous lánya, Nausica feleségül ment Telemachushoz. Körülbelül ekkoriban halt meg Cretán vezérünk, Idomeneus. Királyságát Meriones örökölte. Három évvel fia hazatérte után Laerta is elhalálozott. Telemachus Nausicától született fiát Ulixes Ptoliporthusnak nevezte el.

7. Míg Ithacában ezek az események zajlottak, a molossusoknál Neoptolemus helyrehozta a viharban megsérült hajóit. Mikor fülébe jutott, hogy Acastus előzte királyságából Peleust, elhatározta, hogy bosszút áll nagyapja sérelméért. Először is elküldte két leghűségesebb barátját, Chrysippust és Aratust, akiket ott senki sem ismert, hogy kémleljék ki a thessaliai helyzetet. Assandrus, Peleus párthíve tájékoztatta őket a történtekről, és felfedte, milyen csapdát állított Neoptolemusnak Acastus. Ennek az Assandrusnak sikerült a zsarnok haragját elkerülnie, együtt érzett Peleusszal, és háza titkait olyan jól ismerte, hogy még azt is el tudta mesélni Chrysippusnak és Aratusnak, hogyan jött létre annak idején a házasság Peleus és Thetis, Chiron lánya között. Akkoriban mindenfelől rengeteg király fogadta el a meghívást Chiron házába, és a lakodalom során a menyasszonyt istennőként dicsőítették: apját, Chiront Nereusnak, őt pedig Nereisnek szólították. És ha a lakomázó királyok közül valaki a kartáncban vagy a zenei előadásban kitűnt, azt Apollónak vagy Libernek, sok nőt pedig Múzsának szólították. Ezért emlegetik mindmáig az istenek lakomájaként azt a menyegzőt.

8. Mikor mindent megtudtak, amit akartak, visszatértek a királyhoz, és elétárták értesüléseiket. Neoptolemus ezért kénytelen volt felszerelni a flottát és hajóra szállni, bár az időjárás rossz volt, és a helybeliek közül is sokan próbálták tervéről lebeszélni. A viharos tengeren nagy nehezen vergődött csak át, míg végül a Sepiades partjaira sodródott, amelyek éppen a veszedelmes sziklák miatt kapták ezt a nevet,[2] és majdnem összes hajóját elvesztette; alig tudott saját hajójának legénységével megmenekülni.

Egy félreeső, homályos barlangban rábukkant nagyapjára, az öreg Peleusra, aki ott rejtőzött el Acastus üldözése és orvtámadásai elől, és szokásává vált, hogy unokája után vágyakozva onnan lesi az esetleg arra sodródó hajókat. Neoptolemus végighallgatta, mi minden történt családjával, és már azon tűnődött, hogyan támadja meg ellenségeit, amikor a fülébe jutott, hogy Acastus két fia, Menalippus és Plisthenes azon a környéken vadászik. Iolcusi álruhát öltött tehát, megismerkedett a két ifjúval, és saját halálhírével örvendeztette meg őket. Befogadták vadásztársaságukba, és amikor azt látta, hogy Menalippus eltávolodik a többiektől, őt is, és röviddel utána a testvérét is üldözőbe vette és megölte. Leghűségesebb szolgájuk, akit Cinyrasnak hívtak, a keresésükre indult, és ő is Neoptolemus kezére került. Kiszedte belőle, hogy hamarosan Acastus is ide érkezik, majd megölte.

9. Ezután phrygiai ruhát öltött, mintha Priamus fia, Mestor lenne,[3] aki hadifogolyként került Pyrrhusszal erre a vidékre, és így sikerült Acastusszal találkoznia. Elmondta neki, kicsoda ő, és hogy Neoptolemus a hajózástól kimerülten egy barlangban alszik. Acastus alig várta, hogy legnagyobb ellenségét megölhesse. A barlanghoz rohant, de a bejáratnál megállította Thetis, aki Peleus keresésére jött, és ott értesült a helyzetről. Felsorolta és egyenként kárhoztatta mindazt a gyalázatot, amit Acastus Achilles háza ellen elkövetett, de közbelépésével végül mégis kiszabadította az ifjú kezei közül, mert rábírta unokáját, hogy ami elmúlt, azért ne álljon még véresebb bosszút. Acastus reménytelen helyzetéből megmenekülve ott helyben, önként átengedte egész királyságát Neoptolemusnak. Az ifjú nagyapjával, Thetisszel és hajóstársaival együtt bevonult a városba, hogy átvegye a főhatalmat. Mind a városi nép, mind a környékbeli, de a hatalma alá tartozó lakosság kitörő örömmel fogadta, és az ekkor megmutatkozó szeretetet uralkodásával hamar megerősítette.

10. Én mindezt úgy jegyeztem fel, ahogyan Neoptolemustól hallottam, aki magához hívatott, amikor Hermionát, Menelaus lányát feleségül vette. Tőle értesültem Memnon maradványainak sorsáról is. Csontjait Paphusnál adták át Memnon katonáinak, akik Pallas vezetésével tengeri úton indultak Trója felé, de a vezér halála után rátették a kezüket a felszerelésre, és a szigeten maradtak.[4] Memnon nővére, Himera, akit egyesek anyja nevén Hemerának neveznek,[5] szintén odament bátyja holttestét keresni. Megtalálta a maradványokat, és Memnon vagyonának ellopásáról is értesült. Mindkettőt szerette volna visszaszerezni, de a föníciaiak, akik a seregben a legtöbben voltak, választás elé állították: vagy az egész zsákmány, vagy bátyjának maradványai.

Inkább a vér szavára hallgatott, és elhajózott az urnával Föníciába. A Phalliotis nevű területen kötött ki, eltemette bátyját, majd hirtelen eltűnt. Ezt háromféleképpen próbálják megmagyarázni: vagy naplemente után anyjával együtt elosont az emberek szeme elől, vagy testvére halála miatti mértéktelen bánatában a mélybe vetette magát, vagy a helyi lakosok törtek rá és gyilkolták meg, hogy holmiját elrabolhassák. Ezt mesélte nekem Neoptolemus Memnonról és nővéréről.

11. Ezután visszatértem Cretára, de egy évvel később állami megbízásból újra eljöttem két társammal, hogy Apollo jósdájától tanácsot kérjek. Mert nem tudni, miért, hirtelen annyi sáska támadta meg szigetünket, hogy minden termést tönkretettek a földeken. Számtalan imánkra és könyörgésünkre azt a választ kaptuk: az isten segítségével ezek az állatok hamar elpusztulnak, és a sziget ismét bővelkedni fog a terményekben. Szerettünk volna nyomban hazaindulni, de a delphiek visszatartottak: az idő hajózásra alkalmatlan, sőt veszedelmes volt. Két társam, Lycophron és Ixaeus nem törődött ezzel; hajóra szálltak, és körülbelül félúton villámcsapás pusztította el őket. Közben azonban, ahogyan a jóslat ígérte, ugyanez a villámcsapás a Cretát sújtó vésznek is véget vetett, a sáskákat a tengerbe űzte, és az egész vidéken minden termény csodálatos növekedésnek indult.

VI. 4-hez

Oresztész: Eljöttem, bár nem érkezett tőled levél,
gondoltam, hátha feltárod bajod, s el is
vihetlek akkor; és valóban. Mert enyém
voltál, mielőtt apád e hitvány férfihoz
adott, velem jegyzett el egykor, trójai
hadjáratunk előtt; néki csak később igért,
azért, hogy elpusztítsa Trója városát.
Mikor hazaért aztán Akhilleusz gyermeke,
apádnak megbocsátva, őt kértem: tegyen
le nászotokról, elsoroltam, hogy mi ért,
s milyen nehéz a sorsom; így csupán rokon
lányát vehetem el, nem fogad be más család;
hazulról számkivetve, minden ház kivet.
De ő anyám meggyilkolását gőgösen
szememre hányta, s véres istennőimet.
Így hát, letörve otthonom eseményei
miatt, gyötrődtem egyre, s ennyi sorscsapás
után fájó szívvel lemondtam rólad is.

Euripidész, *Andromakhé* 948–964.
Kerényi Grácia fordítása

VI. 13-hoz

Oresztész: Ne rettegj egy vénség kezétől, és ne félj
férjedtől sem, ki énvelem gőgösködött.
Mert gyilkos hálót szőtt, ki nem bogozható
csomókkal, Akhilleusz gyermekének jobbkezem;
de nem beszélek róla, míg nem teljesül
minden – Delphoi sziklája lesz a szemtanú.
Az anyagyilkos, ha esküjük meg nem szegik
Pűthó földjén lakó vitéz bajtársaim,
példát mutat: hogy jár, ki mátkám elveszi.
Még megkeserűli, hogy apja vesztét Phoiboszon,
urunkon, számonkérte; nem segít ezen
a megbánás, engesztelése mitsem ér;
az isten vádja és az én vádam miatt
elpusztul, s megtanulja: én így gyűlölök.

Euripidész, *Andromakhé* 976–989.
Kerényi Grácia fordítása

VI. 14-hez

(Teiresziasz jóslata Odüsszeusznak)
„... A tengerről jő majd a halálod,
gyöngéden közelít hozzád, és könnyü öregség
végén sujt csak rád, amidőn körülötted a néped
boldogan él. Ezt mondom néked igaz szavaimmal."

Odüsszeia XI. 134–137.
Devecseri Gábor fordítása

12. Ekkoriban jött Delphibe Neoptolemus, hogy miután házassága Hermionával rendeződött, hálát adjon Apollónak, amiért Alexanderen, apja gyilkosán sikerült bosszút állni. Otthon hagyta Andromachát és Laodamast, Hector egyetlen életben maradt fiát.[6] Hermiona azonban férje távoztával nem bírt a fájdalmán úrrá lenni, annyira gyötörte, hogy egy rabszolganővel kell osztoznia. Elhívatta apját, Menelaust, és elhalmozta panaszaival, amiért a férje többre becsül nála egy fogoly rabnőt, és rábírta, hogy ölje meg Hector fiát. Andromacha értesült a fenyegető veszedelemről, és a polgárok segítségével sikerült megmenekülnie. Mert a város lakói szánakoztak sorsán, és nyíltan szidalmazták Menelaust, sőt a bántalmazásától is alig lehetett őket visszatartani.

13. Közben odaérkezett Orestes is, aki arra buzdította Menelaust, fejezze be, amit elkezdett. Ő egyébként is meg volt bántva, amiért Neoptolemus szerezte meg előle Hermionát, és csapdát akart állítani a visszatérő királynak. Először is Delphibe küldte leghűségesebb kísérőit, hogy Neoptolemus hazatérését kikémleljék. Menelaus értesült erről, és ilyen gaztettben nem akart részt venni, úgyhogy Spartába távozott. A kiküldött kémek azonban azt jelentették, hogy Neoptolemus nincs Delphiben. Orestes kénytelen volt maga elindulni, hogy ellenségét felkutassa. Másnap már vissza is tért, állítólag dolga végeztével. Néhány nap múlva híre jött Neoptolemus halálának, és szerte a városban mindenki azt beszélte, hogy Orestes ölte meg orvul. Az ifjú, mihelyt Pyrrhus halálhíre bizonyossá vált, feleségül vette Hermionát, korábbi jegyesét, és Mycenaebe távozott. Közben Peleus és Thetis is értesült unokájuk haláláról, és megpróbáltak utánajárni a dolognak. Kiderült, hogy Delphiben van eltemetve. Bemutatták neki a szokásos halotti áldozatokat, és megtudták, hogy ahol meghalt, ott egyáltalán nem látták Orestest. Ezt azonban nem hitte el a nép, Orestes orgyilkos tettéről olyan mélyen beleivódott mindenkibe a meggyőződés. Thetis egyébként, amikor megtudta, hogy Hermiona hozzáment Oresteshez, a molossusokhoz küldte a Neoptolemustól terhes Andromachát, mert el akarta kerülni, hogy Orestes és neje orvul meggyilkolják a magzatot.

14. Ekkoriban Ulixest sűrűn riogatták jósjelek és rettentő álmok, ezért a környék minden járatos álomfejtőjét összegyűjtötte. Elmondta nekik, hogy gyakran lát többek között mindig ugyanonnan hirtelen feltűnni egy csodálatos szépségű jelenést, amelynek arca félig emberi, félig isteni. Amikor mohó vággyal meg akarja ölelni, és felé tárja karját, emberi hangon azt feleli, hogy bűnös az ilyen kapcsolat, mert ugyanabból a vérből származnak, és ezért egymás kezétől kell elpusztulniuk. De amikor ezen gondolkozik, és próbálja az okát megérteni, egy hadijelvény emelkedik ki a tengerből, és a jelenés parancsára feléje repül, hogy szétválassza őket. Minden jelenlévő egyhangúlag azt állította, hogy végzetes előjel ez a számára, és hozzátették, hogy óvakodjon fia fondorlataitól. Telemachus ezért gyanússá vált apja szemében, és egy cephaleniai területre száműzték megbízható őrség felügyelete alatt. Ulixes is egy távoli rejtekhelyen próbálta az álmok fenyegetését elkerülni.

15. Ekkoriban kerekedett fel Telegonus, Circe Ulixestől született és Aeaea szigetén felnövekedett fia, hogy felkutassa apját. Amikor Ithacára érkezett, egy olyan lándzsát hordozott a kezében, amelynek a hegye tövises rája csontjából készült,[7] jeléül a szigetnek, ahol született. Megtudta, melyik területen tartózkodik Ulixes, és odament, de az őrök nem engedték apjához. Egyre dühösebben próbált bejutni, de bárhol próbálkozott, elkergették. Végül kiabálni kezdett: gyalázat, hogy nem engedik apját megölelni. Erre azt hitték, hogy Telemachus akarja megtámadni a királyt, és még keményebben ellenálltak, hiszen senki sem tudta, hogy Ulixesnek más fia is van. Az ifjú viszont, mikor azt tapasztalta, hogy egyre durvább erőszakkal próbálják eltávolítani, nagyon elkeseredett, és az őrök közül sokat megölt vagy súlyos sebekkel megnyomorított. Ezt már Ulixes is meghallotta, és azt gondolta, hogy Telemachus küldte ellene az ifjút, úgyhogy kiment, és Telegonus felé hajította lándzsát, melyet önvédelmi célból mindig magával szokott hordani. Az ifjúnak azonban valamely véletlen folytán sikerült elhajolnia, és az ismertetőjelként hozott lándzsáját apjára hajította, olyan helyre célozva, ahol halálos sebet ejt.

Amikor Ulixes összerogyott, azt mondta, nagyon jól van ez így, és örül, hogy egy idegen ölte meg, Telemachus pedig, akit annyira szeret, megszabadult az

apagyilkosság bűnétől. Utolsó leheletével pedig megkérdezte az ifjút, ki ő, és honnan származik, hogy a háborúban és békében egyaránt hírneves Ulixest, Laerta fiát meg merte ölni. Ebből Telegonus megértette, hogy ő az apja. Két kézzel tépte a haját, és keservesen zokogott, mert rettentően gyötörte, hogy apja éppen az ő keze által pusztul el. Ulixes kérésére tehát megmondta a nevét, megnevezte anyját és a szigetet, ahol született, és végül a jellegzetes lándzsát is megmutatta. Ulixes megértette, hogy beteljesültek a fenyegető álmok, és bekövetkezett a vég, amit jósoltak neki, bár olyasvalaki sebesítette meg, akiről a legkevésbé sem gondolta volna. Három nappal később halt meg. Korát tekintve már öregedőfélben, de még igen jó erőben volt.

Hajdu Péter fordítása

(Vége.)

Jegyzetek

1 A kérők Homérosnál is Ithakáról és a környező szigetekről érkeznek, Dictys azonban nem engedi meg magának, hogy Homéroszéval azonos felsorolást adjon. Leucata tulajdonképpen nem sziget, hanem az Ithakával szomszédos Leucadia vagy Leucas egyik szirtfoka.

2 Ez az etimológia számomra, bevallom, nem világos. Az Apollóniosz Rhodiosz *Argonautiká*jának I. 582. sorához fűzött szkholion a következő névmagyarázattal szolgál: „A magnésziai Szépiasz-fokot azért hívják így, mert ott Thetisz tintahallá [szépia] változott, amikor Péleusz elől menekült."

3 A II. 43 vége szerint Mestort Trója alatt ölték meg a görögök.

4 Ezt a történetet a IV. 4 mesélte el, csak ott a vezér neve nem Pallas, hanem Phalas, a sziget pedig nem Paphus, hanem Rhodus volt.

5 Memnón anyja a hagyomány szerint Éósz, a Hajnal, aki itt felveszi a Nappal *(hémera)* nevet, szemben lánya 'vágy' jelentésű nevével.

6 Az V. 16-ban Neoptolemus Hector két fiát engedte át Helenusnak.

7 A tövises rája farkán a gerincből kiinduló, mérgező tüskék sora található, így a rája farkának ostorcsapása akár az ember számára is végzetes lehet. Több ókori szöveghely is rájatövisnek tulajdonítja Odüsszeusz halálát.

AQVINCVM Az Aquincumi Múzeum kiállításai 2006-ban

ISTENEK, KATONÁK, POLGÁROK
Állandó kiállítás 2006. április 13 – október 31.

A kiállítás Aquincum hétköznapjait mutatja be a múzeum több mint százéves épületében. Az öt teremben a tárlat címének megfelelően a kelta-római vallás emlékei, a katonák harci eszközei és használati tárgyai, valamint a mesterségekhez és a polgárok mindennapi életéhez kapcsolódó aquincumi leleltek tekinthetők meg.

VÁLOGATÁS A 2005. ÉV ÁSATÁSI LELETEIBŐL
Időszaki kiállítás 2006. április 13- okbóber 31.

Az Aquincumi Múzeum 1995 óta minden évben kiállításon mutatja be az előző évi ásatásokon előkerült legszebb és legérdekesebb leleteket. 2005-ben Budapest területén ismét több tucat római, ős-és népvándorlás kori ásatást és leletmentést folytattak a múzeum régészei. A válogatás ezekből a feltárásokból ad ízelítőt.

ÁLLATOK AZ EMBEREK VILÁGÁBAN
Időszaki kiállítás 2006. április 13- okbóber 31.

Az emberek életének régóta kísérői az állatok, akik velünk élnek és fejlődnek. Sok ezer állatcsont és a kézművesek csontból készített tárgyai utalnak azoknak az állatoknak a jelenlétére, amelyeknek maradványai a Budapest terültén folytatott ásatások során kerültek napvilágra. A kiállítás megkísérel fényt deríteni arra, hogy milyen volt a kapcsolat állat és ember közt a római korban.